

NOVEMBAR, 2024

MESEČNI IZVEŠTAJ

METODOLOGIJA

[Nova društvena inicijativa \(NSI\)](#) prati medije i društvene medije u saradnji sa [Pikasa Analytics INC](#), kompanijom za analizu podataka koja razvija i primenjuje alate, softver i algoritme za mašinsko učenje. Alat omogućava pratiocima nominalno brojanje članaka na različite teme. Oni takođe mogu videti stepen interakcije publike.

Interakcije na internet stranicama se definišu kao novinski članci koji su na Fejsbuku podeljeni sa internet stranice samog medija i ukupan broj lajkova, deljenja i komentara koji su privukli. Interakcije na društvenim medijima podrazumevaju lajkove, deljenja i komentare koji su prikupljeni sa svih kanala društvenih medija (Fejsbuk, Instagram, Jutjub, TikTok, LinkedIn) za sve objave, uključujući fotografije, video snimke i tekst. Procena interakcije se pruža van medijskih kanala i obuhvata različite naloge društvenih medija, uključujući naloge političara i kreatora javnog mnjenja.

Alat vrši zbirnu analizu članaka, dok ih tim za monitoring NSI pregleda kako bi se identifikovale potencijalne dezinformacije i druge informacione anomalije. Ipak, alat ima više ograničenja. Namenski je prilagođen, a svaki praćeni nalog prate ciljano odabrani Pikasa i NDI. Samim tim, ukupan broj objava i članaka obuhvata samo praćene naloge, bez drugih naloga koji bi takođe mogli da objavljuju vesti. Izračunavanje interakcija obuhvata sva deljenja, komentare i druge povezane reakcije.

I pored toga, privatni nalozi se mogu pratiti samo ukoliko su zvanično označeni kao nalozi političkih lidera ili stranice obožavalaca. Samim tim, neki Fejsbuk nalozi političara možda nisu obuhvaćeni analizom. Još jedan ograničavajući faktor se tiče pristupa jer NSI može pratiti članke ne starije od 1. decembra 2023. godine.

Praćeni mediji koji izveštavaju sa Kosova na srpskom jeziku:

Alternativna, Gračanica Online, Radio Kontakt Plus, Kosovo Online, KoSSev, Medija Centar, TV Most, Radio Kim, Radio Mitrovica Sever, Radio Televizija Gračanica i RTK2.

Period posmatranja:

1 - 31. novembar 2024. godine

Broj posmatranih onlajn medija:

126 koji izveštavaju na albanskom i na srpskom jeziku na Kosovu, 126 koji izveštavaju iz Srbije i 24 međunarodnih medija.

Cilj monitoringa:

Informacioni poremećaji internet stranica i društvenih medija, uključujući sajtove, novinske internet portale, Fejsbuk, Jutjub, TikTok i Instagram, na Kosovu, sa fokusom na informativni prostor kosovskih Srba.

Konkretne praćene teme:

Dan državne zastave Albanije, sabotaža kanala Ibar-Lepenac i potonja istraga, kao i zatvaranje institucija Srbije na Kosovu.

Ključni nalazi

- Eksplozija na kanalu Ibar-Lepenac bila je najpokriveniji događaj u obe zajednice, kroz suprotstavljene narative i optužbe sa obeju strana, što je iznedrilo dezinformacije.
 - * o Zapažena su odstupanja u izveštajima o hapšenjima zbog eksplozije na kanalu. Zvanične izjave razjasnile su da su privedena samo dva osumnjičena, iako su raniji izveštaji ukazivali na veći broj.
 - * o Zapaljivi rećnik politićkih aktera (npr. poređenja Srbije sa ruskim delovanjem u Ukrajini) podstakao je negativne stereotipe i neprijateljstvo.
 - * o Kosovski premijer optužio je srpske kriminalne krugove bez konkretnih dokaza, što je izazvalo narativ odmazde srpskih zvanićnika.
- Tvrdnje da je dodela srpskih stanova povezana sa kontroverznim grupama na Kosovu oslikava krhko društveno okruženje, dodatno iskomplikovano netaćnim izveštavanjem.
- Razlika u korišćenju rasnih uvreda (7 ćlanaka u srpskim medijima nasuprot 1 u albanskim medijima) odraćava širi trend tenzija u izboru rećnika u medijima.

Rezultati monitoringa

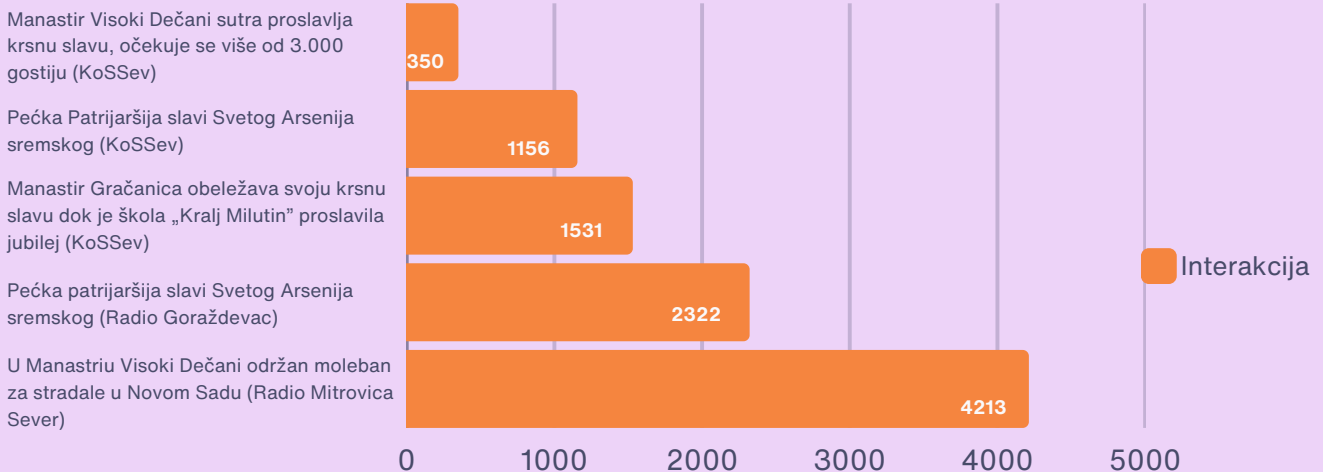
U izveštajnom periodu, najaktivniji medij koji izveštava na srpskom jeziku sa Kosova bio je Kosovo onlajn, koji je objavio 2752 ćlanaka, uz 33.583 interakcijom. Isti medij imao je najveći broj interakcija na društvenim medijima.

U izveštajnom periodu, mediji na srpskom jeziku na Kosovu najviše su pisali o prazniku Svetog kralja Milutina (26 tekstova) i prazniku Svetog Dimitrija (19 ćlanaka). Ostale važnije teme bile su eksplozija na hidrosistemu Ibar-Lepenac (19 ćlanaka) i proslave Dana albanske zastave u opštinama sa srpskom većinom (18 ćlanaka). U novembru smo imali redak slućaj da su dve teme o kojima je najviše pisano dospale meću omiljene teme publike na Fejsbuku. Verski praznici su često omiljene teme u medijima sa Kosova koji pišu na srpskom jeziku. Ipak,

novembar 2024. godine bio je prvi mesec još od decembra 2023. godine u kojem je svih pet najomiljenijih tekstova na stranicama Fejsbuka povezano sa proslavama verskih praznika.

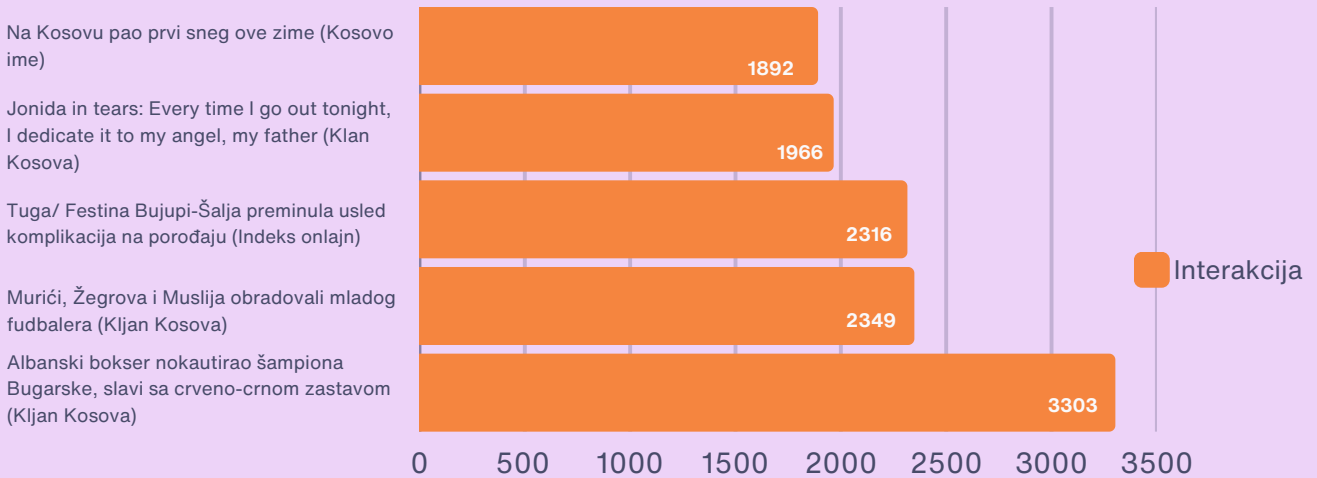
Od maja 2024. godine, u medijima koji izveštavaju na srpskom jeziku uočen je ukupan pad nivoa interakcija. U avgustu 2024. godine došlo je do manjeg povećanja interakcije publike na Fejsbuku u odnosu na jul 2024. godine. Međutim, u septembru 2024. godine zabeležen je novi pad interakcija u odnosu na avgust. Trend opadanja nastavljen je i u oktobru, kad je broj zabeleženih interakcija bio znatno manji od onih iz prve polovine 2024. godine. Ipak, u novembru je došlo do znatnog porasta interakcija publike u medijima sa Kosova koji pišu na srpskom jeziku.

Popularni tekstovi na srpskom jeziku na Fejsbuku

Bilo je poklapanja tema o kojima se najviše piše u medijima na srpskom i na albanskom jeziku na Kosovu. Očekivano, tema o kojoj je najviše pisano na albanskom jeziku na Kosovu bila je eksplozija na kanalu Ibar-Lepenac, o čemu je u novembru napisano 746 članaka. Druga po obimu najpokrivenija tema u medijima koji pišu na albanskom (417) bila je dvostruko ubistvo u Klini, posle koje sledi skupštinska sednica za usvajanje budžeta za 2025. godinu (408), kao i 345 tekstova o zajedničkoj sednici vlada Kosova i Severne Makedonije. Najobrađenije teme nisu imale najveći broj interakcija publike. Pregled najpopularnijih individualnih tekstova na Fejsbuku pokazuje da je najveći interes publika imala za sport i pop kulturu.

Popularni tekstovi na albanskom jeziku na Fejsbuku

U izveštajnom periodu, najaktivniji medij koji izveštava na albanskom jeziku bio je Bota Sot, koji je objavio 9.510 tekstova, uz 45.024 interakcije. Međutim, sajt koji je zabeležio najviše interakcija na društvenim mrežama je Index onlajn, sa 183.325 interakcija na 4.721 objavljenih teksta u oktobru.

Kosovo se snabdeva vodom za piće i vodom za rashladna postrojenja termoelektrana i pruža podršku poljoprivredi u sedam opština. Kanal se prostire kroz područja naseljena Albancima i Srbima; međutim, namerna sabotaža izvedena je u Zubinom Potoku, opštini sa srpskom većinom na severu Kosova. Ovaj incident je pojačao strah od destabilizacije u jeku tekućih političkih sporova Kosova i Srbije i izazvao širok spektar osuda od strane međunarodnih posmatrača. Pošto je istraga još u toku, niko nije zvanično optužen od strane nezavisnih posmatrača.

Iako to još nije izvesno, kosovski premijer Aljbin Kurti održao je konferenciju za štampu svega nekoliko sati posle eksplozije, direktno optuživši Srbiju i srpske kriminalne mreže na Kosovu za izvršenje tog napada. Kurti je upozorio građanstvo na moguće prekide u snabdevanju vodom i strujom, time pojačavajući zabrinutost javnosti. Njegove brzopleto date optužbe nosile su rizik od zaoštavanja međuetničkih tenzija, ali su se potencijalni nemiri sveli na javne komentare raznih aktera pune mržnje.

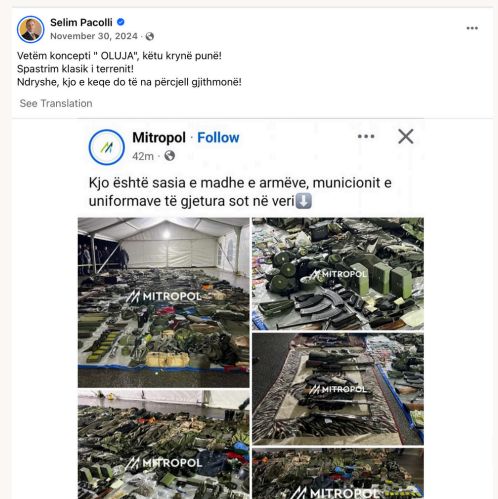
Jedan od primera je izjava Vigana Ćorolija, zamenika ministra pravde Kosova. Ćoroli naziva Srbiju „vašljivom i đavoljom“ i optužuje je da je orkestrirala sabotažu, praveći paralelu između delovanja Srbije i ruskih napada na ukrajinsku

1 <https://nacionale.com/politike/kurti-sulm-terrorist-qe-vjen-nga-bandat-e-serbise-nje-njese-e-kosoves-rrezikon-te-mbetet-na-energji/>

energetsku infrastrukturu. Takav rečnik je zapaljiv i uvredljiv jer označava čitavu naciju pogrđnim izrazima. Ta retorika može da zaoštri etničke tenzije i ušanči negativne stereotipe, time doprinoseći neprijateljskom okruženju koje ometa konstruktivan dijalog među zajednicama. Njegovu izjavu prenelo je najmanje šest² odvojenih portala na Kosovu.

Slično tome, duboko zabrinjava izjava Seljima Pacolija data posle eksplozije u kojoj je podsetio na „Operaciju Oluja“ i zagovarao „raščišćavanje terena“. Operacija Oluja bila je hrvatska vojna ofanziva iz 1995. godine koja je dovela do raseljenja znatnog broja Srba iz Hrvatske. Čini se da Pacoli, pozivanjem na tu operaciju, podržava slične akcije na Kosovu, što se može tumačiti kao podsticanje na nasilje i poziv na etničko čišćenje srpskog stanovništva u tom regionu. Takva retorika ne samo što veliča zverstva iz prošlosti, već ujedno predstavlja pretnju miru i stabilnosti na Balkanu. Početkom decembra podnete su dve krivične prijave protiv Pacolija zbog te izjave i drugih koje su usledile, jednu je podneo kosovski srpski političar Aleksandar Arsenijević³ a drugu Eparhija raško-prizrenska Srpske pravoslavne crkve.⁴

Za razliku od izveštavanja iz septembra o navodnim planovima za masovno raseljenje kosovskih Srba u delove Srbije sa većinski bošnjačkim stanovništvom, kosovski mediji su u novembru tvrdili da se ključevi stanova koje je izgradila Vlada Srbije daju navodnim pripadnicima Civilne zaštite, nekadašnje organizacije koju je Vlada Kosova proglasila i dalje aktivnom i po prirodi terorističkom. Ponovo, nasuprot tim navodima, u novembru je kosovski premijer potvrdio svoju više puta ranije izrečenu tvrdnju – da je ta organizacija raspuštena.⁵

² <https://indeksonline.net/shperthimi-ne-iber-lepenc-qorrolli-serbia-morracake-e-djallezore-do-kapitulloje-njehere-e-mire/>; <https://klankosova.tv/shperthimi-ne-iber-lepenc-qorrolli-serbia-morracake-e-djallezore-do-kapitulloje-njehere-e-mire/>; <https://www.arbresh.info/lajmet/zv-ministri-gorrolli-thote-se-2sulmi-ne-zubin-potok-eshte-i-ngjashem-me-ate-ge-rusia-e-beri-ne-ukraine/>; <https://www.zeri.info/aktuale/558660/zv-ministri-gorrolli-thote-se-sulmi-ne-zubin-potok-eshte-i-ngjashem-me-ate-ge-rusia-e-beri-ne-ukraine/>; <https://www.vushtrriaonline.net/2024/11/shperthimi-ne-iber-lepenc-qorrolli-serbia-morracake-e-djallezore-do-kapitulloje-njehere-e-mire/>; <https://frontonline.net/shperthimi-ne-iber-lepenc-qorrolli-serbia-morracake-e-djallezore-do-kapitulloje-njehere-e-mire/>;

³ <https://alternativna.com/26498-2/>;

⁴ <https://alternativna.com/eparhija-raskoprizrenska-podnela-krivicnu-prijavu-protiv-seljim-pacolija/>;

⁵ <https://nacionale.com/politike/kurti-grupet-kriminale-e-strukturat-paralele-jane-shpordhur-mund-te-kete-elemente-te-tyre-ende>;

Ostali informacioni poremećaji u vezi sa sabotажom vrteli su se oko broja osumnjičenih koji su uhapšeni vezano za tu eksploziju. Nakon zvaničnih saopštenja policije i Ministarstva unutrašnjih poslova,⁶ mediji su izvestili da je uhapšeno 8 do 10 ljudi, a u stvari, kako je naknadno razjasnilo tužilaštvo,⁷ samo je dvoje ljudi bilo uhapšeno i privedeno zbog sumnje u umešanost u eksploziju, dok su ostali bili samo dovedeni na ispitivanje i posle toga pušteni. Dan posle eksplozije bio je priveden još jedan osumnjičeni ali ne u vezi sa tom eksplozijom.

Novembra 2024. godine, Privremeni organ Opštine Zubin Potok pod upravom Vlade Srbije pokrenuo je dodelu stanova namenjenih prvenstveno socijalno ugroženim grupama. Postupak dodele odmah je naišao na kritike opozicionih partija kosovskih Srba koje su tvrdile da nema transparentnosti i da su prilikom izbora korisnika kriterijumi bili neadekvatni.

U odgovor na izrečene navode, kosovske vlasti sprovele su proveru i ogradili od pristupa četiri stambene zgrade u Zubinom Potoku, zbog sumnje da se radi o bespravnoj gradnji i nepravilnostima u postupku dodele. Policija je zatim ispitala više pojedinaca uključenih u postupak dodele, među kojima Miloša Petrovića, istaknutu ličnost iz Privremenog organa u Zubinom Potoku.

8

Mediji koji izveštavaju na albanskom pogrešno su mu napisali prezime kao Perović ali su ga označili kao osumnjičenog u tom slučaju, tvrdeći dalje da je jedan od ljudi koji su dobili stan pripadnik Civilne zaštite osumnjičen za napad na policiju. Iako je dotični proveo 7 meseci u zatvoru, optužen je za huligansko ponašanje i podmetanje požara i nije zvanično povezan sa Civilnom zaštitom ni sa terorističkim činom.

Kad je reč o medijima iz Srbije, novembar su obeležila upozorenja da će Vlada Kosova zatvoriti srpske škole. Vlada Kosova je tokom većeg dela 2023. i 2024. godine delujući jednostrano zatvorila desetine institucija kojima upravlja Srbija. Sredinom novembra, jedan od direktora škola iz sistema Srbije bio je ispitivan na prelazu, kad su mu kosovske vlasti oduzele zvaničan pečat obrazovne ustanove koju vodi, jer takve institucije smatraju paralelnim i nelegalnim. Taj događaj pokrenuo je brojne najave predstojećeg jednostranog zatvaranja škola iz sistema Srbije. S obzirom na važnost tih ustanova za zajednicu, te najave mogle bi da izazovu paniku, naročito kad posle njih ne sledi predstavljanje održivim planova za vanredne situacije. U stvari, više članaka posvećenih tom događaju sugerisalo je da bi se nastavne aktivnosti mogle odvijati u kućama.

⁶ <https://www.novosti.rs/vesti/politika/1408286/vucic-sutra-18-saopstava-naciji-najvaznije-odluke-stolu-opcija-proglasenja-okupacije-dela-teritorije-srbije> i <https://www.kurir.rs/vesti/politika/4437323/kurir-saznaje-vucic-sutra-u-18-saopstava-naciji-najvaznije-odluke-na-stolu-i-opcija-proglasenja-okupacije-dela-teritorije-srbije>.

⁷ <https://www.danas.rs/vesti/politika/vucic-obracanje-javnosti-kosovo/> i <https://n1.info.rs/vesti/aktivistkinja-iz-kosovske-mitrovice-najave-tabloida-o-okupaciji-zaludjivanje-javnosti-i-budalastina/>.

⁸ <https://www.alo.rs/vesti/politika/955637/vazno-srbija-ce-ponovo-uputiti-zahtev-za-povratak-1000-srpskih-vojnika-i-policijaca-na-kim-vest>.

⁹ <https://www.danas.rs/vesti/politika/biserko-i-canak-obavestili-kurtija-da-beograd-planira-preseljenje-srba-sa-severa-u-rasku-traze-mu-da-to-spreci/> i <https://www.danas.rs/vesti/politika/intervju-nenad-canak-informaciju-o-preseljenju-srba-sa-kim-u-sandzak-dobili-smo-sa-vise-strana/>.

¹⁰ <https://www.novosti.rs/vesti/politika/1429704/kucama-nastava-nase-djake-srbi-kim-nemaju-izbora-ako-kurtijeva-vlast-udari-osnovne-srednje-skole> i <https://happytv.rs/uncategorized/srbi-nece-da-pristanu-da-im-deca-uce-po-nastavnim-programima-iz-pristine-moguca-nastava-po-kucama-za-nase-djake/787131/>.

Jedan od niza naslova na tu temu glasi: „KURTI UDARA NA SRPSKE ŠKOLE! Direktor osnovne škole iz Gojbulje priveden na Jarinjju, Petković dao hitno saopštenje: Oduzeli su mu pečat!“¹¹ drugi piše: „SITUACIJA NA KOSOVU I METOHIJI KRAJNJE ALARMANTNA: Kurti krenuo u obračun sa srpskim školama - deca na udaru lažne države“.¹²

I sabotaža na kanalu Ibar – Lepenac bila je u srpskim medijima istaknuta među temama vezanim za Kosovo. Dok su kosovski zvaničnici bez dokaza optuživali Srbiju za sabotažu, na isti način su i srpske vlasti za istu stvar optuživale Kosovo. Prema navodima srpskih zvaničnika, cilj eksplozije bio je da Kosovu pruži povod da pošalje Kosovske bezbednosne snage na sever, u područja sa srpskom većinom, te tako nastavi progon čitave zajednice kosovskih Srba. Na primer, jedan od naslova glasi: „POČEO STRAŠAN TEROR: Kurtijeve specijalne snage upadaju u srpske domove, bilo hapšenja posle eksplozije na kanalu!“¹³

Slično tome, eksplozija na kanalu Ibar-Lepenac iskorišćena je da ospori izveštavanje onih medija u Srbiji koji se smatraju kritički nastrojenim prema vladi. Na primer, Večernje novosti optužile su N1 za pristrasnost i upiranje prstom ka Srbiji samo zato što je prenela tvrdnje iz Prištine.¹⁴

Dana 28. novembra 2024. godine, više vozila sa albanskim zastavama i simbolima povezanim sa Oslobodilačkom vojskom Kosova (OVK) provozalo se kroz centar Gračanice na Kosovu i pored manastira. Putnici u kolima su trubili i uzvikivali slogane kojima proslavljaju Dan albanske zastave. Prizor je uznemirio lokalno stanovništvo, kosovske Srbe, koji su ga shvatili kao namernu provokaciju. Predsednica Opštine Gračanica Ljiljana Šubarić osudila je taj čin rekavši da je

¹⁰ <https://www.novosti.rs/vesti/politika/1429704/kucama-nastava-nase-djake-srbi-kim-nemaju-izbora-ako-kurtijeva-vlast-udari-osnovne-srednje-skole> i <https://happytv.rs/uncategorized/srbi-nece-da-pristanu-da-im-deca-uce-po-nastavnim-programima-iz-prištine-moguca-nastava-po-kucama-za-nase-djake/787131/>

¹¹ <https://www.kurir.rs/vesti/politika/9493230/petkovic-na-jarinju-priveden-direktor-skole-iz-gojbulje>

¹² <https://www.novosti.rs/vesti/politika/1429088/situacija-kosovu-metohiji-krajnje-alarmantna-kurti-krenuo-obračun-srpskim-skolama-deca-udaru-lazne-drzave>

¹³ <https://www.kurir.rs/vesti/politika/9511299/petkovic-o-eksploziji-na-kanalu-ibar-lepenac> i <https://www.novosti.rs/vesti/politika/1434922/nemojte-nam-hapsite-proganjate-narod-premijer-vucicevic-situaciji-kim-ocekujem-odgovor-kfor>

¹⁴ <https://www.novosti.rs/vesti/politika/1435001/n1-kurtijeva-televizija-solakovci-optuzili-srbiju-terorizam-kosovu-metohiji>

„neprihvatljiv i uznemirujući i jedino je doprineo povišenim tenzijama između zajednica“. Pozvala je vlasti da preduzmu mere koje će sprečiti takve incidente i pozvala građane da ostanu mirni i izbegavaju provokacije. Stanovništvo je takođe izrazilo svoj nemir, istakavši da su takve provokacije nepotrebne, posebno u inače napetim vremenima. Mediji iz Srbije iskoristili su taj događaj za rasna vređanja i za dodatni podstrek međuetničkim tenzijama.

Ukupno, rasno uvredljivi nazivi za Albance uočeni su u sedam članaka iz medija u Srbiji u novembru 2024. godine. Nasuprot tome, u medijima sa Kosova je u novembru 2024. godine primećen samo jedan članak koji je sadržao rasno uvredljiv naziv za srpski narod.

Ovaj izveštaj je pripremila Nova društvena inicijativa (NSI), organizacija civilnog društva iz Severne Mitrovice sa krajnjim ciljem da utiče na inkluzivnost, izgradnju poverenja, procese demokratizacije i dobrog upravljanja na Kosovu. U tom procesu, NSI prati svoju viziju inkluzivnog društva izgrađenog na poverenju i uvažavanju među zajednicama, u kom građani svih etničkih grupa aktivno učestvuju u društvu i upravljanju.